

Helsinški bilten

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Rige od Fere 20, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.79 // JUN 2011.

KORAK BLIŽE NATO

U Beogradu je od 13. do 15. juna 2011. godine održana Strategijska vojna konferencija za partnere koju je organizovala Saveznička komanda NATO za transformaciju. To je bio najveći ovogodišnji vojni skup u svetskim razmerama. Istovremeno je tim povodom aktuelizovana rasprava o odnosima Srbije sa Severnoatlanskim savezom, a pokazalo se da je to bio i svojevrsni test raspoloženja javnosti prema potencijalnom članstvu Srbije u NATO.

Srbija se zvanično deklarise kao neutralna zemlja, kako je definisana skupštinskom rezolucijom iz 2007. godine (doneta u vezi sa Kosovom). Iako članstvo u zapadnoj vojno-političkoj alijansi navodno nije tema na dnevnom redu, veoma dinamični odnosi sa NATO, pa i ova konferencija, ukazuju da je u državnom vrhu postignut interni dogovor. Partnerstvu za mir će neminovno slediti i aplikacija za članstvo u, ipak doglednoj budućnosti.

Međutim, odluku o kandidaturi za članstvo u NATO otežava neprikriveno protivljenje Rusije. Srbija predstavlja jedino regionalno uporište ambicijama Moskve u direktnom suprotstavljanju širenju Severnoatlanskog saveza prema istoku kontinenta.

Uprkos jakom emotivnom naboju protiv NATO zbog intervencije (1999), na koju stalno podseća konzervativni i ratni lobi, „srpska mržnja prema NATO“¹, nije se manifestovala u zabrinjavajućoj formi tokom održavanja NATO konferencije. Održana su dva demonstrativna skupa i jedna protestna šetnja bez energije i veoma neuverljivo. General Alaksandar Dimitrijević, visoki obaveštajni oficir u penziji, je rekao, „protesti i nezadovoljstvo su se vrlo brzo istopili“².

Prisustvo najviših zvaničnika NATO u Beogradu većina građana je shvatila kao poruku da zemlja ide ka članstvu u tom vojno-političkom savezu.

1 Miroslav Lazanski u kolumni „Hajat u NATO-u“, Politika, 18. jun 2011.

2 Danas, 18-19. jun 2011.

STRATEGIJSKA KONFERENCIJA

Visoki vojni skup u Beogradu³ sa nazivom „Strategijska vojna konferencija NATO i partnerskih zemalja“ (uključujući i glavnu temu – transformacija severnoatlanskog vojno-političkog saveza), vlast je naglašeno nastojala da „odvoji“ od Alijanse. Zbog pritiska konzervativnog bloka i Rusije, ministar odbrane Dragan Šutanovac, državna sekretarka u njegovom ministarstvu Tanja Mišćević i načelnik Generalštaba Vojske Srbije general Miloje Milovanović tvrdili su da nije reč o NATO konferenciji i da niko „pa ni države NATO-a ne dovode u pitanje neutralnost Srbije“.⁴

Tanja Mišćević je precizirala da NATO ne namerava da (ovom prilikom) pozove Srbiju da se učlani, niti će Srbija to zahtevati, kao i da neće biti potpisan nijedan strateški dokument koji bi značio da Srbija napušta poziciju vojne neutralnosti.⁵

Sa stavovima domaćina javno se složio i predavajući Vojnog komiteta NATO, admiral Đanpaolo di Paolo koji je, nakon konferencije izjavio da NATO u potpunosti poštuje odluku Srbije da bude vojno neutralna, kao i da je taj savez zadovoljan novim pravcem razvoja međusobnih odnosa. Dodao je da na Srbiju ne gleda kao na „enklavu“ okruženu NATO zemljama, već da ceo region smatra delom evroatlanske porodice, u kojoj svaka zemlja ima pravo da bira svoju ulogu.⁶

Braneći se od napada da Srbiju „na mala vrata“ uvode u vojnu alijansu, zvaničnici su naglasak

3 U radu skupa učestvovali su načelnici generalštabova i visoki vojni predstavnici zemalja članica NATO, Partnerstva za mir, Mediteranskog dijaloga, Istanbulske inicijative za saradnju i kontakt država, kao i visoki vojni predstavnici Evropske unije.

4 Intervju načelnika Manojla Milovanovića Politici, 13. juni 2011.

5 Intervju državne sekretarke u Ministarstvu odbrane, Tanje Mišćević Blicu, 12. jun 2011.

6 Danas, 16. jun 2011.

stavljali na vojni, politički i diplomatski prestiž koji proizlazi iz same činjenice da je ovaj skup održan u Beogradu.

BLEDI PROTESTI SA JAKOM PODRŠKOM RUSIJE

Protest protiv „NATO konferencije“ u Beogradu, čiji je glavni organizator bila Demokratska stranka Srbije (DSS) održan je „na skromnoj sceni“ i u „kamernoj atmosferi“.⁷ Protestu nije prisustvovao čak ni predsednik DSS Vojislav Koštunica, kao ni najavljeni akademik Matija Bećković. Okupljenima, uglavnom stranačkim aktivistima DSS i pripadnicima desničarskih organizacija „Obraz“ i „1389“ obratili su se, osim novinara Željka Cvijanovića, estradni umetnik Bora Đorđević, pesnik Dobrica Erić, bivši fudbaler Milutin Šoškić...

Neuverljivo je delovao i „performans“ koga je Srpska radikalna stranka, u ime protesta izvela pred zgradom Predsedništva Srbija, iako je u tom slučaju došlo i do koškanja sa policijom.

Oba skupa su bila u funkciji predizborne kampanje koja je neformalno već počela, pa je tako u fokusu režiranog besa okupljenih bio predsednik Srbije Boris Tadić. Čitav scenario i skandiranje uvreda navijača (prvenstveno onih Crvene zvezde) na račun predsednika Republike ličilo je na reprizu onog što se dešavalo na Marakani prilikom posete Vladimira Putina (mart 2011).

Međutim, blok protiv NATO, mada nije značajnije bio prisutan na ulici, uspeo je da izvrši pritisak na patrijarha Irineja koji je ranije podrđžavao evropske integracije. On je održavanje strategijske konferencije okarakterisao kao „neprihvatljivo“. Uvrdeljivim rečnikom je optužio NATO za „teške rane“ narodu i ekonomiji, dodajući: „Ako

7 Politika, 13. jun 2011.

se to može lečiti i zalečiti to je dobro, ali ne znam nije li taj lek pogan za naše rane“.⁸

Patrijarh Irinej je na poslednjem sinodu SPS bio nadglasan u nekoliko situacija; nije uspeo da bivšeg vladiku raško-prizrenskog Artemija isključi iz crkve i nije dobio dozvolu da pozove papu Benedikta XVI u Srbiju. Pritisak koji dolazi iz najkonzervativnijeg dela unutar Srpske pravoslavne crkve (SPC) pojačan je i ruskom podrškom tom bloku.

U medijskoj kampanji protiv NATO najistaknutiju ulogu imao je nedeljnik Pečat (koga finansira Gasprom). Štampani i elektronski mediji pratili su „događaje“, odnosno i sam tok konferencije i proteste, uglavnom bez uzimanja strane. Glavni urednik Nove srpske političke misli Đorđe Vukadinović, koji spada ne samo u deklarisanе protivnike članstva Srbije u NATO, već i u glasne euroskeptike, ovog puta je svoje nezadovoljstvo i razočarenje usmerio na predsednika DSS, Vojslava Koštunicu. On ga je politički „otpisao“, jer nije bio u stanju da organizuje masovne antiNATO proteste i u tom smislu izneo mišljenje da on „definitivno ne može biti realna politička snaga i alternativa“.⁹

RUSKO PONIŽAVANJE SRBIJE

Za razliku od mlake i neuverljive reakcije domaćih opozicionih stranaka i desničarskih organizacija, Moskva je našla način da nezadovoljstvo vojnim skupom u Beogradu iskaže na grub i uvredljiv način.

Ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Konuzin, kao i ruski ambasador pri NATO u Brislu Dimitrij Rogozin, jedina su dva ruska zvaničnika

⁸ Politika, 15. jun 2011.

⁹ Đorđe Vukadinović u kolumni NATO ž(m)urke, Politika, 21. jun 2011.

koji na direktan i otvoren način sprečavaju brže približavanje Srbije NATO i EU.

Dimitrij Rogozin, ruski ambasador pri NATO u Briselu, ističe da je Rusija dosledno protiv geografskog proširenja Alijanse, jer smatra da je razumna granica tog procesa odavno prekoračena. Naime, Rusija od raspada varsavskog pakta uporno pokušava da osujeti postojanje NATO. Rusija je predlagala novi koncept bezbednosti unutar KEBS (kasnije OEBS), da bi 1992. godine podstakla osnivanje vojno-političkog saveza Rusije, Belorusije, Kazahstana, Jermenije, Kirgizije, Tadžikistana i Uzbekistana. Rogozin ističe da bi Srbija bila rado viđena u toj organizaciji ukoliko ispolji interes, ali ta inicijativa treba da dođe od samog Beograda.¹⁰

Rogozin u svojoj argumentaciji protiv ulaska Srbije u NATO vešto igra na kartu Kosova, jer kako ističe, Srbija ne može ući u NATO bez priznavanja kosovske nezavisnosti. To je nemoguće, podvlači, jer Statut NATO zabranjuje primanje država sa teritorijalnim sporovima. Ako Beograd zbog ulaska u NATO ili u EU prizna nezavisnost Kosova, Rusiji jednostavno neće imati osnovu za odustajanje od istog takvog koraka. Stav Moskve ponavlja stav Beograda, ali ga ni na koji način ne prevazilazi. Baš ovo je imao u vidu ministar Lavrov kada je govorio da Rusi ne mogu biti veći Srbi od samih Srba – “većma Srbi, nego sami Srbi”.¹¹

¹⁰ <http://www.akter.co.rs/politikaprint/3492-vojna-neutralnost-je-pametna-izbor.html>.

¹¹ <http://www.akter.co.rs/politikaprint/3492-vojna-neutralnost-je-pametna-izbor.html>.

Rusko prisustvo na severu Kosova može se objasniti i strategijom da Srbiju stalno drži kao taoca, jer je samo tako može držati dalje od članstva u NATO. Nije neobično da je predsednik Medvedev nedavno dao prestižnu Puškinovu nagradu novinara Igoru Gojkoviću¹² dopisniku Glasa Rusije koji se sluša i u Kosovskoj Mitrovici. Primajući nagradu Igor Gojković je izjavio „Hvala Rusijo! Ova nagrada nije za mene već za sve Srbe, posebno one koji žive na Kosovu koji od nedavno slušaju vaš radio“. Gojković je izjavio da su kosovski Srbi koji žive u neprijateljskom okruženju proruski orijentirani, te da su programi Glasa Rusije koji se slušaju u Kosovskoj Mitrovici i na severnom Kosovu veoma važni za njih.¹³

Rusija je i sama članica Partnerstva za mir i uoči konferencije bilo je najvljeno da će prisustvovati visoka delegacija Generalštaba ruske vojske. Međutim, u poslednjem trenutku sastav delegacije je promenjen, odnosno spušten na niži nivo.

Nekoliko dana nakon završetka konferencije u Beogradu, iz Moskve je stigla vest da je rusko Ministarstvo spoljnih poslova (još 4. juna) svrstalo Srbiju među zemlje „visokog rizika“, odnosno one sa „složenom društveno-političkom situacijom“. Zbog toga što u takvim zemljama postoji

„eksplozivna društveno-politička situacija kao rezultat neefikasnosti centralne vlasti, zaostalog ekonomskog ustrojstva, energetske zavisnosti, niskog standarda stanovništva, rasta kriminaliteta“, diplomatskim službenicima u njima plate će biti za 20 odsto veće, nego drugde. Srbija se tako našla u društvu sa Gruzijom, Abhazijom¹⁴, Gvatemalom, Izraelom, Iranom, Severnom Korejom, Sudanom, Tadžikistanom i Čadom.

Na prijemu povodom Dana Rusije, 12. juna, u ruskoj ambasadi u Beogradu među zvanicama se pojavila Svetlana Ceca Ražnatović, udovica Željka Ražnatovića Arkana¹⁵, zatim „četnički vojvoda“ Siniša Vučinić¹⁶. Prijemu je prisustvovao i predsednik Srbije Boris Tadić. Ovako neobičnom i kompromitovanom listom pozvanih, ruska ambasada je manifestovala ko je „gazda“. Svojevremeno je to uradila i prilikom kratke posete Putina Beogradu kada je upriličen njegov odlazaka na stadion Crvene zvezde, gde je dočekan sa ovacijama, uz istovremeno skandiranje uvreda na račun predsednika Tadića (koji nije bio prisutan).

14 Abhazija je stekla nezavisnost nakon ruske intervencije u Gruziji 2008, i za sada ju je jedino priznala Moskva

15 Ona je krivično gonjena i osuđena zbog malverzacijaprilikom prodaje fudbalera FK Obilić.

16 Bio je bliski saradnik Mire Marković, sada takođe krivično gonjen i osuđen

12 <http://english.ruvr.ru/2011/06/21/52189982.html>.

13 Isto

Ambasador Konuzin je svoju drskost i nepri-
merno diplomatsko ponašanje posebno poka-
zao tokom ruskog preuzimanja Naftne industrije
Srbije. Za vreme njegovog mandata Naftna indu-
strija Srbije (NIS) je prodana ruskom Gaspromu
po niskoj ceni i veoma nepovoljnim uslovima za
Srbiju. Ruski vlasnik srpske naftne kompanije od
nedavno je i sponzor fudbalskog kluba Crvena
zvezda, a njen generalni direktor Kiril Kravčen-
ko, na tradicionalnoj listi najuticajnijih stranaca
u Srbiji koju svake godine pravi dnevni list Blic,
2010. je zauzeo prvo mesto.

Ambasador Konuzin često govori o ruskim isto-
rijskim interesima na Balkanu, jer tu žive slo-
venski narodi. Rusija je, kako kaže, zainteresova-
na da koristi taj prostor, na primer, za izgradnju
Juznog toka. Ističe da je među zemljama na Bal-
kanu, Srbija jedan od najbližih ruskih partnera
i saveznika. Međutim, uvek se naglašava poruka
Putina Srbiji, da Rusija smatra neophodnim da

iznese svoje mišljenje o širenju NATO, koje ugro-
žava njenu bezbednost. Konuzin ističe da male
zemlje u NATO niko ne pita za mišljenje, nego se
donose odluke koje one treba da ispune. Even-
tualna odluka o razmeštanju raketa na teritoriji
Srbije bila bi pretnja za bezbednost Rusije i ona
bi bila primorana da preduzme vojne mere kako
bi otklonila tu vojnu pretnju. Te mere neće biti
uperene protiv Srbije, nego protiv tih raketa.¹⁷

Ambasador Konuzin se eksplicitno protivi član-
stvu Srbije u NATO. Povodom posete ruskog
premijera Putina Srbiji u martu 2011, kada se o
toj temi u ovdašnjoj javnosti govorilo, a prilikom
srpsko-ruskog zvaničnog susreta, verovatno i
razgovaralo, Konuzin je izjavio: „Srbija ima pra-
vo da se priključi bilo kojoj organizaciji. Pošto-
vaćemo odluku koju ćete sami doneti, ali raču-
namo da će Beograd s poštovanjem prići našim
razmišljanjima da bi ulazak u NATO predstavljao
pretnju po bezbednost Rusije...”¹⁸

ZAKLJUČAK:

Prioritet ruske politike u Srbiji jeste da spreči njeno članstvo u NATO, jer to je deo njene strategije u odnosu na NATO. U okviru takve politike Rusija je takođe glavni razlog što Srbija ne rešava kosovsko pitanje na način koji bi joj omogućio brže priključenje EU. Iza neprihvatanja realnosti u regionu stoji Rusija.

Prisustvo Rusije u Srbiji bazira se na veoma nepovoljnim premisama i dogovorima koji su uspostavljeni još za vreme vladavine Slobodana Miloševića, a podržani u vreme mandata Vojislava Koštunice. Vlada Vojislava Koštunice direktno je odgovorna za nepovoljni aranžman o NIS koji samo pridubljuje podanički odnos Srbije prema Rusiji.

Rusija, s druge strane, radi sve kako bi svoje odnose sa NATO i EU popravila i iz njih izvukla što veću korist. U javnosti Srbije to treba da bude glavni argument u medijskom promovisanju članstva u NATO. Odnosno, argumentovano, poput LDP, objašnjavati karakter odnosa između Srbije i Rusije i ukazivati na rusku instrumentalizaciju Srbije kada je reč o njenim odnosima s NATO. Interes Srbije je da ima odnose sa Rusijom koji će biti od obostrane koristi i na ravnopravnim osnovama, ali istovremeno strateški je interes Srbije da bude pod istim bezbednosnim kišobranom kao i sve ostale zemlje u regionu. To, pre svega zbog teškog nasleđa iz dvedesetih. Samo NATO i EU članstvo mogu da doprinesu bržoj normalizaciji odnosa u regionu.

17 http://www.ambasadarusije.rs/pr/11_026.php

18 Prema Vremenu, 16. jun 2011.